

Henk de Vries
Lentepad 3
2614WB Delft

In 2009 bezocht ik bij het toenmalige ministerie van Economische Zaken een afscheidsreceptie van een ambtenaar met wie ik zeer goed en plezierig had samengewerkt. Ook een collega van hem nam afscheid en zij had het onderwerp koopzondagen onder haar hoede gehad. Beide mensen werden toegesproken door het hoofd van de afdeling, er was niets dan lof. Onder andere lof voor het feit dat in het koopzondagdossier de ambtenaar het had klaargespeeld om “de goede balans te vinden tussen de belangen van het ministerie en de belangen van het Kabinet.” Dat was kennelijk niet gemakkelijk, in dit geval was er door het regeerakkoord van bij het aantreden van het kabinet Balkenende 4 (CDA, PvdA en Christenunie) een flinke ommezwaai in beleid geweest: in plaats van verruiming van de opstelling van winkels zou het bestaande beleid beter worden gehandhaafd, wat de facto zou moeten leiden tot minder koopzondagen. In elk geval een opmerkelijke loftuiting – kennelijk komt het vaker voor dat ambtenaren niet alleen de loyale uitvoerders van het kabinetsbeleid zijn maar er ook een eigen agenda op nahouden. En dat werd in dit geval ten overstaan van collega’s en gasten van buiten geprezen, dus het was kennelijk volledig geaccepteerd. De eerste hoogleraar bestuurskunde, René Crinice le Roy, benoemde in 1969 ambtenaren als een vierde macht, naast de wetgevende, de uitvoerende en de rechtelijke macht. Het lijkt erop dat hij gelijk had. Het beleid wordt dan goeddeels bepaald door ambtenaren, zonder dat er een goede discussie over is in het parlement. Of het parlement neemt de argumenten niet echt serieus en beslist op basis van sentimenten. Hebben we dan nog echte democratie? Mag hier met argumenten en wijsheid een besluit worden genomen. Hieronder geef ik mijn eigen argumenten.

Onze weekindeling heeft zijn wortels in de Joods-christelijke traditie. En in die traditie wordt de keuze voor de weekindeling teruggevoerd op de schepping, zoals die wordt beschreven op de eerste bladzijden van de Bijbel. In zes ‘dagen’ (ook op te vatten als perioden) schiep God alles. Hij rustte op de zevende dag van Zijn scheppingsarbeid. Het volk Israël krijgt voor deze dag het volgende gebod:

"Onderhoudt de sabbatdag, dat gij die heiligt, zoals de Here, uw God, u geboden heeft. Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen, maar de zevende dag is de sabbat van de Here, uw God; dan zult gij geen werk doen, gij, noch uw zoon, noch uw dochter, noch uw dienstknecht, noch uw dienstmaagd, noch uw rund, noch uw ezel, noch uw overige vee, noch de vreemdeling die in uw steden woont, opdat uw dienstknecht en uw dienstmaagd rusten zoals gij; want gij zult gedenken, dat gij dienstknechten in het land Egypte geweest zijt, en dat de Here, uw God, u vandaar heeft uitgeleid met een sterke hand en met een uitgestrekte arm; daarom heeft u de Here, uw God, geboden de sabbatdag te houden."

(Deuteronomium 5: 12 - 15)

"Dienstknecht" is slaaf - de Israëlieten werkten als slaven in Egypte, waarschijnlijk onder andere aan de bouw van piramides. Zeven dagen per week. De Egyptenaren gunden ze geen rust. De rustdag is dus niet alleen de dag om uit te rusten van vermoeiende arbeid, maar ook de dag om Gods bevrijdend handelen te gedenken. Het is de dag om vrij te zijn van arbeid als dienst. Het is een dag van terugkijken in verwondering, van het brengen van eer aan Hem die deze toekomst, van het overdenken van Zijn bedoelingen en onze wegen, van schuldbelijdenis en horen dat God ons wil vergeven, van uitzien naar de komende week waarin Hij opnieuw de Leidsman wil zijn. In deze verwondering en in het loven van God ligt de bron van de visie

voor arbeid en ondernemen in de nieuwe week. De rustdag biedt het vertrekpunt voor de arbeid in de nieuwe week.

De profeet Jesaja zegt over de sabbat:

"Indien gij niet over de sabbat heenloopt door uw zaken te doen op mijn heilige dag, maar de sabbat een verlustiging noemt, de heilige dag des Heren van gewicht, en die eert door noch uw gewone bezigheden te doen, noch uw zaken te behartigen, of ijdele taal uit te slaan, dan zult gij u verlustigen in de Here en Ik zal u doen rijden over de hoogten der aarde en u doen genieten het erfdeel van uw vader Jacob, want de mond des Heren heeft het gesproken."

(Jesaja 58: 13 - 14)

In de tijd van Jezus was de sabbat geworden tot een dag waarop allerlei dingen niet mochten, zonder dat de echte inhoud van de dag werd beleefd. Met genezingen op sabbat (zie o.a. Johannes 5) laat Jezus de sabbat zijn oorspronkelijke betekenis terugkrijgen.

Die oorspronkelijke betekenis is hoogst actueel. De climax van het (eerste) scheppingsverhaal is niet de mens, met alles wat hij mag gaan doen, maar is de instelling van de rustdag. Workaholics schieten hun levensdoel voorbij:

"Als de Here het huis niet bouwt,
tevergeefs zwoegen de arbeiders daaraan;
als de Here de stad niet bewaart,
tevergeefs waakt de wachter.
Het is voor u tevergeefs, dat gij vroeg opstaat,
laat opblijft, brood der smarten eet –
Hij geeft het immers zijn beminden in de slaap."

(Psalm 127: 1b-2)

Zo geeft God, naast het dagritme en het jaarritme (met diverse feesten, die soms een week duurden), het weekritme. Bovendien kent de Bijbel ook ritmes van 7 jaar (sabbatsjaar) en 50 jaar (jubeljaar). Het voert te ver om hier verder op in te gaan.

De sabbat was de zevende dag van de week, de zaterdag dus. Die begon overigens op vrijdag bij zonsondergang en duurde tot zaterdag bij zonsondergang, zoals nog steeds bij de Joden. In de christelijke traditie heeft men helaas de stap gemaakt om de dag waarop Jezus uit de dood is opgestaan, de zondag, als de bijzondere dag in de week te gaan vieren, waardoor in plaats van de zaterdag de zondag de rustdag is geworden. Dat valt nu moeilijk meer terug te draaien – in de Nederland is nu de zondag de collectieve rustdag.

Wij zijn geneigd het 'gij' in het bovenstaande te lezen als enkelvoud, maar dat is het niet. Het sabbatsgebod was bedoeld voor het hele volk. Omdat het een collectieve dag was, ligt er een belangrijke taak voor de overheid om die dag als collectieve rustdag te beschermen. Daar past dus typisch een zondagswet bij. Dit is niet iets om aan de willekeur en het amateurisme van gemeenten over te laten.

Het is uiteraard zo dat ondertussen de meeste mensen God en het christelijk geloof de rug toe hebben gekeerd. Iedereen moet doen wat goed is in eigen ogen, is het adagium, zolang we elkaar maar niet teveel overlast bezorgen. In dat geval past het om mensen die de zondag de specifieke invulling van rustdag willen geven de ruimte van de rust te gunnen, in balans met

anderen die juist een andere invulling van die dag prefereren. Maar uit het bovenstaande mag duidelijk zijn dat het hier om meer gaat dan een optelsom van privé-keuzes; van de overheid zelf worden ook keuzes gevraagd die een geestelijke lading hebben. In dit geval: wilt u, in de woorden van de profeet Jesaja, 'uw zaken doen op Gods heilige (= 'apart gezette') dag, of wilt u die dag in Nederland een bijzondere dag laten zijn? Wijsheid hierbij!